

İşte o unutturulmak istenen mektup!

Mustafa Armağan

Bir gazeteci görüntüsü altında gelen istihbaratçı L. E. Brown, Sivas Kongresi başkanlığından ABD Kongresi'ne yazılan bir mektuba kuryelik de yapmıştır. Başkan Mustafa Kemal'inde imzasını taşıyan bu mektup, ABD Senatosu'ndan, bir heyet gönderip Anadolu'daki durumu yerinde incelemesini rica etmektedir.

28 Eylül 1919 tarihli İrade-i Milliye gazetesinin 2. sayfasını açanlar, hurda bir başlıkla karşılaşıyorlardı. Önce bu kısacık metni okuyalım: "Üç general ve müteaddid küçük rütbeli zâbitandan mürekkep Amerikalı General Harbord'un riyâseti altındaki hey'et, şehir-i hâlin 21. günü Sivas'a muvâsalat etmiş ve bir gece kalarak Erzurum'a hareket etmiştir. Erzurum muhâbir-i mahsusumuzdan aldığımız haberde General Harbord heyetinin Erzurum'a vâsil olduğu bildirilmektedir."

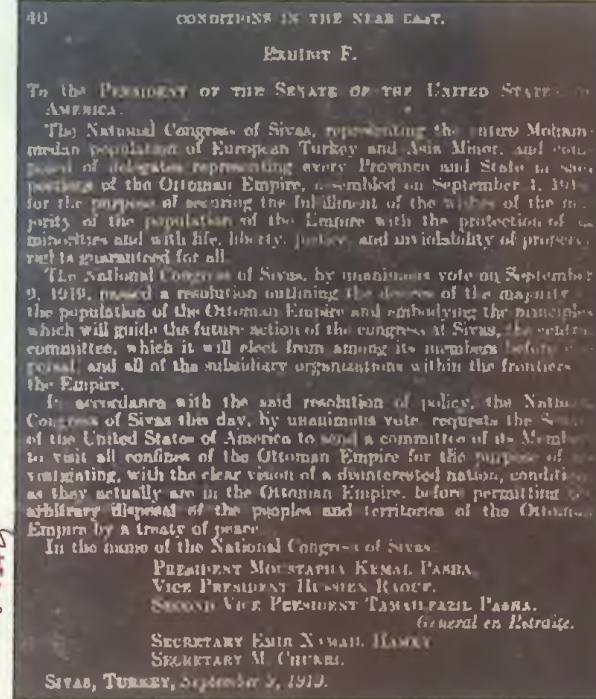
Üç general ve çok sayıda küçük rütbeli Amerikan subayı 1919 Eylül'ünde Sivas'ta ne aramaktadırlar sahiden de?

General Harbord Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey'le görüşmüş, oradan Erzurum'a geçmiş ve Kâzım Karabekir tarafından karşılanmıştır. Hem de ne karşılama? Kâzım Paşa, Amerikalı misafirleri davul zurnayla karşılatmış, halk oyunları bile oynanmıştır karşılarında.

Karşılayanların ellerinde bazı dövizler göze çarpmaktadır. Mesela şöyle şeyler: "Vive l'art. 12 des Principes de Wilson", "Wilson Prensipleri, madde 12". Wilson Prensipleri mi? Hem de Erzurum'da, Erzincan'da hükümet dairelerinin kapılarına asılan yazılardan bahsediyoruz, öyle mi? Üstelik de Fransızca dövizler? (Tabii henüz İngilizcenin istilası başlamamıştır o yıllarda.) Peki nedir Anadolu'yu bu kadar heyecana boğan Wilson Prensipleri ve pankart açtıran 12. madde meselesi?

1913'ten 1921'e kadar iktidarda kalan ABD Başkanı Wilson daha çok 8 Ocak 1918'de ilan ettiği '14 Prensipleri'yle tanınır. Wilson Prensipleri diye bilinen bu maddelerin 12'ncisi, Osmanlı topraklarında Türk çoğunluğun yaşadığı bölgelerin Türklere bırakılması istemiş, bu da Misak-ı Milli'nin hukukî tutanağını oluşturmuştur. Yani Misak-ı Milli bile Wilson Prensipleri'nin bir sonucudur. Etkisi o kadar büyük olmuştur üzerimizde.

Birinci Dünya Savaşı'ndan toprakları

parçalanarak çıkmış ve Mondros Mütarekesi'ni zorla imzalamak zorunda kalmış bir Osmanlı Devleti için Wilson Prensipleri'nin değeri tartışılmaz; çünkü hiç değilse Türklerin hayat hakkını tanıyan uluslararası bir tutanaktır. Bu yüzden gerek İstanbul hükümeti için, gerekse Sivas Kongresi ve sonrasında TBMM hükümeti için cankurtaran simidi gibi görülmüş, işte bu yüzden Harbord heyeti şenliklerle karşılanmıştı.

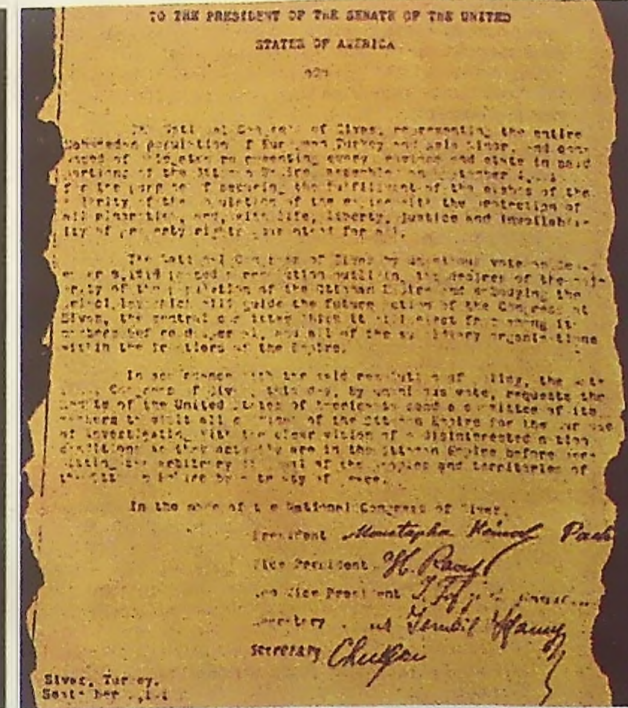
İyi, hoş da, Gazi Mustafa Kemal, gerek Harbord'la konuşmalarını, gerekse Sivas Kongresi'nde Amerikalı gazeteci Brown'la olan görüşmelerini "Nutuk"ta anlatmıyor mu zaten? Söylediklerinizin neresi gizli saklı? Bilinmeyen ne var burada anlamadım.

Bir konferans salonundan yükselen bu dikkatli itiraz düşündürücüydü gerçekten de. Öyle ya, "Nutuk"u, hele hele Kâzım

Karabekir'in, Rauf Orbay'ın hatıralarını, "Sivas Kongresi Tutanakları"nı okuyan bir dikkat bu ayrıntılara hemen vâkıf olabildi.

Gelgelelim Sivas Kongresi'nde asıl önemli olan bir nokta nedense es geçilir. Bir gazeteci görüntüsü altında gelen istihbaratçı L. E. Brown, Sivas Kongresi başkanlığından ABD Kongresi'ne yazılan bir mektuba kuryelik de yapmıştır. Başkan Mustafa Kemal, yardımcısı Rauf Bey, İsmail Fazıl Paşa, İsmail Hâmi (Danışmend) ve diğer bir kâtinin imzalarını taşıyan bu mektup, ABD Senatosu'ndan, bir heyet gönderip Anadolu'daki durumu yerinde incelemesini rica etmektedir. Yazılış tarihi 9 Eylül 1919'dur. Zaten General Harbord'un sebep-i ziyareti, bu davettir.

Ancak "Nutuk"ta geçen şu ifade kafaları kanstırmıştır: "Kongre divan riyasetinin [başkanlığının] imzalarıyla bu yolda bir mektup

"Senatoya mektup". Hoover Enstitüsü'ndeki imzalı nüsha. "Sivas'tan Amerika'ya mektup". ABD Senatosu'nun yayınladığı nüsha.

tesvid olunduğunu [müsveddesinin hazırlanmış olduğunu] hatırlıyorsam da, bu mektubun gönderilebilir gönderilmediğini pek iyi hatırlamıyorum. Esasen bu mektuba suret-i mahsusada [özel olarak] ehemmiyet atfetmiş değildim."

Mektupta istenilen inceleme heyeti geldiğine ve bu heyet de Harbord heyeti olup Sivas'ta Mustafa Kemal'le rûberû (yüz yüze) görüştüğüne göre, mektubun gönderildiğinden nasıl şüphe edilebilir? Bu mektubun gönderilip gönderilmediği konusunda uzun bir süredir tereddütler vardı. Ancak burada hem ABD Senatosu'nun yayınladığı halini, hem de Brown'ın Hoover Enstitüsü'ne teslim edilen evrakı arasından çıkan imzalı bir kopyasını yayınlamak bu tartışmaya son veriyoruz. Artık unutturulmak istenen o mektup elimizde. Bundan sonra mektubun anlamını tartışmaya başlayabiliriz. m.armagan@zaman.com.tr